

НОРМАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Наукове дослідження присвячено аналізу нормативного врегулювання правовідносин щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері. Досліджено нормативно-правові акти, проаналізовано наукову спеціалізовану літературу відповідно до обраної теми наукової роботи. Визначено та наголошується на необхідності внесення змін до чинного законодавства, важливості розробки нормативних актів, що спрямовані на застосування існуючих та розробки нових механізмів забезпечення використання і охорони довкілля в інноваційній сфері.

Ключові слова: інноваційна сфера, інновації, екологічні інновації, довкілля.

Постановка проблеми. Функціонування правовідносин використання і охорони довкілля на сьогоднішній день врегульовано низкою нормативно-правових актів різної юридичної сили та направленості. Весь цей масив законодавства спрямований на забезпечення безпечного навколишнього природного середовища, зупинення негативних кліматичних змін, спричинених діяльністю промисловості, сільського господарства, низькою енергоефективністю будівель, відсутністю системи поводження з відходами, а також зменшенням поглинання вуглецю екосистемою.

Об'єктом дослідження законодавства, що врегульовує правовідносини щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері.

Предметом дослідження є стан нормативно-правової бази та законодавче врегулювання правовідносин щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Правовідносини щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері неодноразово привертала увагу дослідників. Зокрема, А. П. Гетьман розглядав питання еколого-правові складової інноваційного підприємництва, Г. В. Анісімовою досліджувалися питання еколого-правових аспектів розвитку регіональної інноваційної системи, у В. Л. Бредіхіної у полі дослідження були питання правового забезпечення екологічної безпеки у сфері реалізації інноваційної політики. Краснова М. В. розглядала впровадження інноваційних домінант сталого розвитку в екологічне законодавство України.

Крім того, у науковій літературі аналізувалися правові засади запровадження інноваційних техно-

логій в агробізнесі (Бакай Ю. Ю.); правове забезпечення впровадження екологічно орієнтованих інновацій в Україні (Лебедева Т. М.), екологічне інноваційне господарювання в механізмі забезпечення сталого розвитку (Задихайло Д. Д.).

Однак, дослідження, яке було б направлено на аналіз нормативного врегулювання правовідносин щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері наразі не було, що й спонукало нас до обрання даної теми наукової праці.

Мета даного наукового дослідження полягає у визначенні та внесенні пропозицій до чинного законодавства у визначеній тематиці.

Наукова новизна дослідження полягає у висловленні пропозицій щодо закріплення внесення змін до чинного законодавства та пропозиції щодо розробки окремих документів для врегулювання питань функціонування правовідносин використання і охорони довкілля в інноваційній сфері.

Виклад основного матеріалу. Становлення та розвиток інноваційної складової національної законодавчої системи в Україні йде шляхом розробки нормативних актів, що спрямовані на застосування існуючих та розробки нових механізмів підтримки й стимулювання інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність здійснюється шляхом використання відповідних наукових досліджень, результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських розробок по створенню або удосконаленню конкурентоздатних товарів, послуг, а також продукції, технології, організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва

та соціальної сфери. Такі інноваційні виробы впроваджуються на ринок інновацій [1, с. 82].

З цього приводу, А. П. Гетьман: «утворення і розвиток суверенної Української держави неможливі без розробки та здійснення багатопланової і цілеспрямованої системи охорони довкілля, забезпеченої механізмом правових норм чинного екологічного та інших галузей законодавства України» [2, с. 12].

Указом Президента України і введена в дію від 14 вересня 2020 року затверджена «Стратегія національної безпеки України. Безпека людини - безпека України». Забезпечення екологічної безпеки, створення безпечних умов життєдіяльності людини, зокрема на територіях, що постраждали внаслідок бойових дій, розбудова ефективної системи цивільного захисту є одним з пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки, згідно зі Стратегією національної безпеки України [3].

У 2015 році держави-члени ООН прийняли новий Порядок денний – сміливу глобальну програму із забезпечення сталого майбутнього до 2030 р. На заміну «Цілям розвитку тисячоліття» (2000-2015) розроблено нові 17 принципів сталого розвитку «Цілі сталого розвитку» (2016-2030) щодо забезпечення збалансованості всіх трьох компонентів: економічного, соціального та екологічного. У Порядку денному ООН оголошено про готовність зберегти планету від деградації, насамперед за допомогою впровадження раціональних моделей споживання і виробництва, раціонального використання природних ресурсів та вжиття невідкладних заходів у боротьбі з екологічною кризою. Цілі сталого розвитку також покликані сприяти переходу до нових моделей економіки. У зв'язку з цим, у контексті стратегії сталості в світі великого поширення як в теорії, так і на практиці отримали нові моделі економіки, пов'язані з урахуванням екологічних факторів: зелена економіка (green economy), економіка зеленого зростання (green growth), низьковуглецева економіка (low-carbon economy), біоекономіка (bioeconomy), синя економіка (blue economy) тощо [4, с. 35].

Слушною є думка В. І. Андрейцева, який наголошує на тому, що на сьогодні наявні правові підстави для пролонгації екологічного законодавства щодо запровадження інноваційного забезпечення охорони навколишнього природного середовища, ефективного використання природних ресурсів, гарантування вимог екологічної безпеки шляхом консолідації відповідних приписів у чинному Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ, або як ефективний

варіант в пропонованому Екологічному кодексі України, рамковому Законі України «Про екологічну (природно-техногенну) безпеку», в яких доцільно зосередити спеціальні приписи щодо інноваційного забезпечення екологічної безпеки в сучасний період глобальних екологічних викликів та надзвичайних, зокрема санітарно-епідеміологічних ситуацій. З цією метою, науковець пропонує внести відповідні зміни до статті 8 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ, і викласти її у такій редакції: «Інноваційне Забезпечення захисту довкілля, використання природних ресурсів та гарантування екологічної безпеки». Частину першу бажано передбачити у такій редакції: «В Україні здійснюється інноваційне забезпечення захисту довкілля, використання природних ресурсів, гарантування екологічної безпеки на основі реалізації державних та інших видів інвестицій на основі довгострокових науково-технічних програм, стратегій з тривалими термінами окупності витрат щодо впровадження інноваційних науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери життєдіяльності людини, відповідно до Закону». Частину другу цієї статті викласти у такій редакції: «Інноваційне забезпечення захисту довкілля, використання природних ресурсів, гарантування вимог екологічної безпеки здійснюється на підставі державних закупівель державної допомоги з ініціативи юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в установленому законом порядку». Частину третю цієї статті викласти у такій редакції: «Допускаються будь-які форми інвестування інноваційного забезпечення захисту довкілля, використання природних ресурсів, гарантування екологічної безпеки, що не суперечать національній екологічній політиці, праву громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля та чинному законодавству» [5, с. 7].

Необхідною умовою є, безумовно, врахування сучасних реалій, постійних змін, що відбуваються в екологічному законодавстві, а також новітніх концепцій його подальшого розвитку. Через вплив права екологічної безпеки на суспільне життя в цілому суттєво розширюється й система екологічних правовідносин, що ґрунтуються на пріоритеті вимог такої безпеки. На цей час можна стверджувати, що нині відбувається екологізація всього законодавства, тобто відбиття екологічних вимог знаходить своє відображення в актах «неекологічного» законодавства (адміністративного, цивільного та ін.), що має об'єктивні юридичні підстави, чітко виражені в конституційно-правових нормах [6, с. 42].

Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначає мету, за якою повинно здійснюватися забез-

печення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему. Крім того, передбачає забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності [7].

Важливість екологічної складової визначено також у ЗУ «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 року № 3715-VI, пріоритетними напрями інноваційної діяльності в Україні визначає науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до цього Закону напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень (ст. 2). А освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії є одним із перших пріоритетних напрямків на найближчі часи [8].

Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України однією із головних цілей науко-технічного та інноваційного розвитку визначила органічне включення інноваційних факторів до процесу соціально-економічного розвитку держави, збереження довкілля та ефективного використання природних ресурсів. А пріоритетним напрямом у сфері технологічного розвитку визначила розроблення ресурсо-, енергозберігаючих технологій [9].

З аналізу даного документа можна зробити висновки, що на першому плані у розбудові державності та сталого розвитку України лежить екологічна складова, а також інноваційна. Важливо також зазначити, що названі складові є векторами національних стратегій, ідей та наукових розробок.

Серед основних бар'єрів для розвитку інновацій в Україні є слабо розвинута інфраструктура, у тому числі інноваційна, а також показники екологічної стійкості. Це положення визначено у Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [10].

Висновки. Проаналізувавши нормативно-правове забезпечення функціонування правовідносин використання і охорони довкілля в інноваційній сфері ми прийшли до висновку, що на сьогодні існує нагальна потреба в розробці й запровадженні спеціального нормативно-правового акта, який би закріплював комплекс заходів, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності в сфері використання і охорони довкілля. Метою такого документа, в першу чергу, повинен бути покладений механізм реалізації раніше прийнятих нормативно-правових актів, розширення доступу до екологічної інформації населення, у тому числі взаємодія між науковими та навчальними закладами, впровадження сучасних передових технологій. Як вже наголошувалося у ході дисертаційної роботи, розглядуване нами питання виходить далеко за рамки тільки екологічного законодавства, тому також варто відмітити що необхідна гармонізація законодавства також і між іншими інститутами законодавства – господарським, цивільним, податковим тощо.

Крім зазначеного, хотілося б ще наголосити на тому, що ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища, виступаючи основним законодавчим документом у сфері екологічних правовідносин взагалі не має закріплення питань інноваційної сфери, екологічних інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Руденко І. І. Правовий аспект визначення категорії «інноваційна діяльність». Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні: зб. тез III всеукр. заоч. наук. - практ. конф. (м. Хмельницький, 8 груд. 2014 р.); М-во освіти і науки, Хмельниц. Ун-т упр. та права. Хмельницький, 2014. С. 81–84.
2. Гетьман А. П., Соколова А. К., Анісімова Г. В. та ін. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку : монографія / за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014. 784 с.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. *Офіційний вісник України*. 2020. № 75. Ст. 2377.
4. Дейнега М. А. Недосконалість правового забезпечення «зеленої» економіки як засобу практичної реалізації концепції сталого природокористування. *П'яте зібрання фахівців споріднених кафедр з проблем аграрного, земельного, екологічного, природоресурсного права та альтернативної енергетики* : матер. Всеукр. наук.

- конф. (м. Одеса, 10-13 червня 2021 р.) / за ред. Т. Є. Харитоновна, Х. А. Григор'єва. Одеса: Видавництво дім «Гельветика», 2021. 322 с.
5. Андрейцев В. І. Правові проблеми інноваційного забезпечення вимог екологічної безпеки в умовах викликів надзвичайних ситуацій. *Актуальні правові проблеми інноваційного розвитку агросфери* : збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Харків, 20 лист. 2020 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги, Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2020. 462 с.
  6. Правове та законодавче забезпечення економічної безпеки України: монографія / за ред. А. П. Гетьмана, Є. М. Білоусова, І. В. Анісімової. Харків. Право, 2017. 336 с.
  7. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4. Ст. 67.
  8. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166.
  9. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 р. № 916-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 37. Ст. 336.
  10. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. *Офіційний вісник України*. 2019. № 57. Ст. 1983.

REFERENCES

1. Rudenko I. I. (2014). Pravovy aspekt vyznachennia katehorii «innovatsiina diialnist». *Stanovlennia ta rozvytok mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini: zb. tez III vseukr. zaoch. nauk.-prakt. konf. (m. Khmelnytskyi, 8 hrud. 2014 r.) – Formation and development of local self-government in Ukraine: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. Un-t upr. ta prava. Khmelnytskyi, 81–84 [in Ukrainian].
2. Hetman A. P., Sokolova A. K., Anisimova H. V. et al (2014). *Pravova okhorona dovkillia: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku*. A. P. Hetman (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
3. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. № 392/2020. (2020). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 75, art. 2377 [in Ukrainian].
4. Deineha M. A. Nedoroskonalist pravovoho zabezpechennia «zelenoi» ekonomiky yak zasobu praktychnoi realizatsii kontseptsii staloho pryrodokorystuvannia. *Piate zibrannia fakhivtsiv sporidnennykh kafedr z problem ahrarnoho, zemelnogo, ekolohichnoho, pryrodoresurnoho prava ta alternatyvnoi enerhetyky : mater. Vseukr. nauk. konf. (m. Odesa, 10-13 chervnia 2021 r.)*. T. Ye. Kharytonova, Kh. A. Hryhorieva (Ed.). Odesa: Vydavnytstvo dim «Helvetyka», 2021 [in Ukrainian].
5. Andreitsev V. I. (2020). Pravovi problemy innovatsiinoho zabezpechennia vymoh ekolohichnoi bezpeky v umovakh vyklykiv nadzvychainykh sytuatsii. *Aktualni pravovi problemy innovatsiinoho rozvytku ahrosfery : zbirnyk materialiv nauково-praktychnoi konferentsii (m. Kharkiv, 20 lyst. 2020 r.) – Actual Legal Problems of Innovation Development Agrosphere: Proceedings of the Scientific and Practical Conference*. A. P. Hetmana, M. V. Shulhy, T. V. Kurman (Ed.). Kharkiv: Yurait [in Ukrainian].
6. Pravove ta zakonodavche zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: monohrafiia. A. P. Hetmana, Ye. M. Bilousova, I. V. Anisimovoi (Ed.). (2017). Kharkiv. Pravo [in Ukrainian].
7. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12.01.2015 r. № 5/2015. (2015). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 4, art. 67 [in Ukrainian].
8. Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 r. № 3715-VI. (2012). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 19-20, art. 166 [in Ukrainian].
9. Pro Kontseptsiiu nauково-tekhnolohichnoho ta innovatsiinoho rozvytku Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 13.07.1999 r. № 916-XIV. (1999). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 37, art. 336 [in Ukrainian].
10. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.07.2019 r. № 526-r. (2019). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 57, art. 1983 [in Ukrainian].

САВЧУК ЕЛЕНА

кандидат юридических наук, доцент кафедры права Национального аэрокосмического университета им. М. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт»

НОРМАТИВНОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ ПРАВООТНОШЕНИЙ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ И ОХРАНЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ В ИННОВАЦИОННОЙ СФЕРЕ

Научное исследование посвящено анализу нормативного урегулирования правоотношений использования и охраны окружающей среды в инновационной сфере. Исследованы нормативно-правовые акты, проанализирована научная специализированная литература в соответствии с избранной темой научной работы. Определена и отмечается необходимость внесения изменений в действующее законодательство, важность разработки нормативных актов, направленных на применение существующих и разработки новых механизмов обеспечения использования и охраны окружающей среды в инновационной сфере.

Ключевые слова: инновационная сфера, инновации, экологические инновации, окружающая среда.

SAVCHUK OLENA

PhD in Law, Associate Professor at the Law Department of
National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»

REGULATORY RELATIONSHIP ON USE AND ENVIRONMENTAL PROTECTION IN THE INNOVATION SPHERE

Problem setting. The functioning of legal relations of use and environmental protection is currently regulated by a number of regulations of different legal force and direction. All this legislation is aimed at ensuring a safe environment, stopping the negative climate change caused by industry, agriculture, low energy efficiency of buildings, lack of waste management system, as well as reducing carbon sequestration by the ecosystem.

The object of research is the legislation that regulates the legal relationship regarding the use and protection of the environment in the field of innovation.

The subject of the study is the state of the regulatory framework and legislative regulation of legal relations regarding the use and protection of the environment in the field of innovation.

Analysis of recent researches and publications. Legal relations on the use and protection of the environment in the field of innovation have repeatedly attracted the attention of researchers. In particular, A.P. Hetman considered the issues of environmental and legal component of innovative entrepreneurship, G.V. Anisimova studied issues of environmental and legal aspects of regional innovation system, V.L. Bredikhina in the field of research were issues of legal support of environmental safety in the field of implementation innovation policy. Krasnova M.V. considered the introduction of innovative dominants of sustainable development in the environmental legislation of Ukraine.

In addition, the scientific literature analyzed the legal basis for the introduction of innovative technologies in agribusiness (Bakai Yu. Yu.); legal support for the introduction of ecologically oriented innovations in Ukraine (Lebedeva T.M.), ecological innovation management in the mechanism of sustainable development (Zadykhailo D.D.).

However, the study that would be aimed at analyzing the legal regulation of the use of environmental protection in the field of innovation was not yet, which prompted us to choose this topic of scientific work.

Target of research is to identify and make proposals to current legislation in certain areas.

The scientific novelty of the study is to make proposals to consolidate amendments to current legislation and proposals for the development of separate documents to regulate the functioning of legal relations of use and environmental protection in the field of innovation.

Article's main body. The normative-legal acts are researched, the scientific specialized literature is analyzed according to the chosen theme of scientific work. The need to amend the current legislation, the importance of developing regulations aimed at applying existing and developing new mechanisms to ensure the use and protection of the environment in the innovation sphere are identified and emphasized.

Conclusions and prospects for the development. After analyzing the legal support for the functioning of legal relations of use and environmental protection in the innovation sphere, we came to the conclusion that today there is an urgent need to develop and implement a special legal act that would establish a set of measures to develop innovation in the use and environmental protection. The purpose of such a document, first of all, should be the mechanism of implementation of previously adopted regulations, expanding access to environmental information of the population, including interaction between scientific and educational institutions, the introduction of modern advanced technologies. As already noted during the dissertation, the issue we are considering goes far beyond just environmental legislation, so

it should also be noted that the necessary harmonization of legislation between other institutions of law - economic, civil, tax and more.

In addition to the above, I would like to emphasize that the Law «On Environmental Protection, acting as the main legislative document in the field of environmental relations does not enshrine issues of innovation, environmental innovation.

Key words: innovation sphere, innovations, ecological innovations, environment.

Савчук О. О. Нормативне врегулювання правовідносин щодо використання і охорони довкілля в інноваційній сфері. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Savchuk17.pdf>